

კომერციული ბანკის აქტივების მართვის ხარისხის შეფასების ძირითადი მიმართულებები

ზურაბ ჩხაიძე, სტუ-ს დოქტორანტი
ალეკო ქუთათელაძე, სტუ-ს პროფესორი

რეზიუმე

Summary

კომერციული ბანკების აქტივების მართვის ხარისხის ანალიზი მათდამი წაყენებული მოთხოვნების, ბანკის ფინანსური მდგომარეობისა და საიმედოობის შეფასების მნიშვნელოვანი ეტაპია. ასეთი ანალიზის დროს შეისწავლება საბანკო საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები და განისაზღვრება ბანკის მიერ სახსრების განთავსების ეფექტიანობა. ამიტომ ბანკის აქტივებისა და აქტივების მართვის ხარისხის სწორ ანალიზს დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მხოლოდ მისი კაპიტალის ზომის, არამედ მიღებული ფინანსური შედეგების უტყუარობის შეფასების მიზნით.

მეცნიერებისა და პრაქტიკოსების მიერ ბანკების ფინანსური მდგომარეობის ანალიზის საფუძვლად მიჩნეულ იქნა სისტემა „CAMEL“, რომელიც შემუშავდა აშშ-ში და რომელსაც იყენებს ისეთი მაღალრეიტინგული, მსოფლიო დონის სააგენტო, როგორიცაა „Thomson Financial Bank Watch“. ამასთან დაკავშირებით, აქტივების მართვის ხარისხის ანალიზმა და შეფასებამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა, რადგან აქტივების რაოდენობრივი დახასიათება ყოველთვის როდი იძლევა სრულ წარმოდგენას ბანკის საქმიანობის ეფექტიანობისა და საიმედოობის შესახებ.

საბანკო პროდუქტებზე მოთხოვნილებათა და მათი წარმოებისა და რეალიზაციის გზებისა და საშუალებების მრავალფეროვნება და მათი კავშირი სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებთან აუცილებელს ხდის საბანკო აქტივების ხარისხსთან დაკავშირებული საკითხების კომპლექსურ გადანეყვებას. მთელი საბანკო საქმიანობა ორიენტირებული უნდა იყოს აქტივების ხარისხის გაუმჯობესებაზე.

The analysis of the quality of the commercial bank assets management is an important step in evaluating the requirements set to the banks, bank financial standing and reliability. Such an analysis studies the major trends of banking and defines the efficiency of allotting the funds by the banks. This is why, the right analysis of the bank assets and quality of the assets management is of a great importance to evaluate not only the volume of the bank capital, but accuracy of the bank financial results.

The scientists and practitioners consider system “CAMEL” as the basis of the analysis of a bank financial standing. The system was developed in the USA and is now used by such a famous world agency as „Thomson Financial Bank Watch”. In this connection, the quality analysis and assessment of the bank assets management has acquired a particular importance, as the quantitative assessment does not always give a full picture of the efficiency and reliability of the bank activity.

Due to the diversified demands for bank products and ways to produce and realize such products and their association with social-economic problems, it is necessary to find thorough solutions to the issues concerning the quality of the bank assets. Any bank activity must seek to improve the quality of the bank assets.

* * * * *

კომერციული ბანკის ფინანსური მდგომარეობის შეფასების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია აქტივების მართვის ხარისხის ოპტიმალური სისტემის შექმნა, რომელიც შედგება ორი თანმიმდევრული ეტაპისგან.

პირველ ეტაპზე განისაზღვრება კომერციული ბანკის აქტივების მართვის ხარისხის ანალიზის ძირითადი მიმართულებები. მეორე ეტაპზე შეისწავლება ბანკის საქმიანობა და დგინდება გაცემული სესხებისა და ბანკის მიერ სხვა განთავსებული სახსრების ეფექტიანობა.

ბანკის აქტივების მართვა რთული პროცესია და პირველ რიგში საჭიროებს ინფორმაციის შიდა და გარე წყაროების დადგენას.

კომერციული ბანკი, მისი საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, აგროვებს დიდი მოცულობით საქმიან ინფორმაციას, რომელიც ეხება მისი სტრუქტურული ქვედანაყოფების ფუნქციონირებას, მის კავშირებს ეროვნულ ბანკთან, საკუთრების სხვადასხვა ფორმის კომერციულ ორგანიზაციებთან, ფინანსური და საგადასახადო

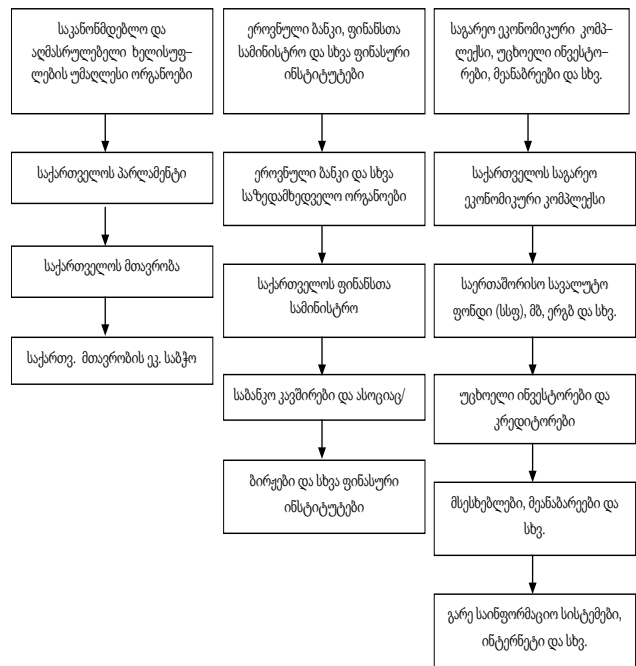
სამსახურის ორგანოებთან.

აქტივების ხარისხის ანალიზისა და შეფასებისათვის საჭირო ინფორმაციის მრავალფეროვანი წყაროების გამო საჭირო ხდება ამ წყაროების კლასიფიკაცია თავად ბანკების სამუშაო მახასიათებლების მიხედვით. ასე მაგალითად, გარე წყაროდან მომდინარე ინფორმაცია, რომელიც ფინანსური ანალიზის მიზნით გამოიყენება, მიიღება საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებიდან, ეროვნული ბანკიდან, ფინანსთა სამინისტროდან და ა.შ.

შიდა ინფორმაციის წყაროებს კი წარმოადგენს აღრიცხვისა და აღრიცხვიანობის სხვადასხვა ფორმები, ცნობები კრედიტებისა და საკრედიტო დავალიანების შესახებ, სესხებზე შესაძლო დანაკარგების გათვალისწინებული რეზერვების შესახებ და სხვ.

გარე ინფორმაცია ან პოლიტიკური ხასიათის ინფორმაცია კომერციული ბანკების მართვაში ხშირად არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ვიდრე შიდა ეკონომიკური ინფორმაცია. მას ყოველთვის აქვს განსაზღვრული მიმართულება. მაგალითად, უმაღლესი საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ორგანოებისგან მიღებული ინფორმაციის ძირითად წყაროებად გვევლინება კანონები, ბრძანებულებები, დადგენილებები, განკარგულებები, გადაწყვეტილებები და სხვა ნორმატიული და საკანონმდებლო აქტები საბანკო სისტემის შექმნის სამართლებრივი საფუძვლების განვითარების, საკუთრების პრივატიზაციასთან დაკავშირებული საბანკო საქმიანობის ზედამხედველობისა და რეგულირების, აქციონირების, ანაბრების დაზღვევის, დაბეგვრის, სავალუტო კონტროლისა და სხვათა შესახებ.

გარე ინფორმაციის სისტემა, რომელიც გამოიყენება კომერციული ბანკის საქმიანი და ფინანსური გარემოს შეფასების პროცესში, შეიძლება წარმოვადგინოთ შემდეგი სქემის სახით:

საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოები ადგენენ შემდეგ სამართლებრივ საფუძვლებს:

- საკუთრების ურთიერთობების განვითარება;
- ერთიანი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შემუშავება;
- ლარის ზონის გაფართოება;
- დაბეგვრის რეგულირების მექანიზმის დახვეწა;
- საგადასახადო ბარიერებისა და შეღავათების განსაზღვრა;
- საგადასახადო რეგულირებისა და სავალუტო კონტროლის მექანიზმის დახვეწა.

საბანკო საქმიანობის ფინანსურ ანალიზში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება აქტივების ხარისხობრივ შეფასებას, რადგან მათი რაოდენობრივი დახასიათება, მაგალითად, გაცემული კრედიტების რაოდენობა და მოცულობა, ყოველთვის არ იძლევა წარმოდგენას საბანკო სისტემის საკრედიტო დაბანდების ეფექტიანობისა და უსაფრთხოების და ფინანსური მდგრადობის შესახებ. ამიტომ ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოებიდან მომდინარე უმნიშვნელოვანეს გარეშე ინფორმაციად გამოიყენება სხვადასხვა დოკუმენტები, რომლებიც წარმოადგენს საბუღალტრო აღრიცხვის ნორმატიულ-სამართლებრივ საფუძველს, კაპიტალის ფორმირებისა და საკუთარი და მოზიდული სახსრების განთავსების ოპერაციები და სხვ. მაგალითად, ბუღალტრული აღრიცხვის შესახებ კანონში მოყვანილია საქართველოს საბუღალტრო აღრიცხვის ორგანიზების ერთიანი სამართლებრივი და მეთოდური საფუძვლები.

კანონებით „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ და „ბანკებისა და საბანკო საქმიანობის შესახებ“ და სხვა კანონების საფუძველზე შექმნილი საქართველოს ეროვნული ბანკის ინსტრუქციებითა

და დებულებებით მოცემულია წესები და ხერხები, რომლებიც აუცილებელია ფინანსური აღრიცხვიანობისთვის, საბანკო რესურსების ფორმირებისა და გამოყენების პროცესების, ბანკების მიერ სავალდებულო ეკონომიკური ნორმატივების შესრულების, რეზერვების შექმნის და ა.შ. ანალიზისა და შეფასებისთვის.

ელექტრონული ტექნოლოგიების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მნიშვნელოვანი მოცულობის საინფორმაციო-ანალიტიკური მასალები მოცემულია საქართველოს ეროვნული ბანკის ინტერნეტ-ბმულზე www.nbg.gov.ge.

ზემოთ მითითებული საინფორმაციო მასალების მთავარ მიზანს წარმოადგენს კომერციული ბანკებისთვის დახმარების გაწევა მათი ოპერატიულად ინფორმირების გზით საბანკო სფეროში მიმდინარე რთული მოვლენების შესახებ, ფინანსური მომსახურების ბაზარზე არსებული მდგომარეობისა და საკუთარი ფინანსური მდგომარეობის შეფასების მიზნით სარწმუნო მონაცემების მიღების შესახებ.

მოცემულ ეტაპზე ნებისმიერი კომერციული ბანკის ფულად-საკრედიტო საქმიანობის ღრმა ანალიზი შეუძლებელია ანალიტიკური ინფორმაციის გარეშე სხვა ბანკებისა და ზოგადად, საბანკო სისტემის შესახებ. ასეთი წყაროები უნდა შეიცავდეს ცნობებს:

- კომერციული ბანკებისა და მათი ფილიალური ქსელების საერთო რაოდენობის შესახებ;
- ფინანსური კომპანიებისა და საბანკო ჰოლდინგების შესახებ;
- საქართველოს ტერიტორიაზე უცხოური ბანკების წარმომადგენლობის, განყოფილებებისა და ფილიალების შესახებ;
- საბანკო კავშირების, ასოციაციების, კონსორციუმების შესახებ;
- უცხოეთში საქართველოს ბანკების ფილიალებისა და წარმომადგენლობის შესახებ;
- საქართველოს ტერიტორიაზე საერთაშორისო კაპიტალის მქონე თანამედროვე კომერციული ბანკების შესახებ და სხვ.

კომერციული ბანკის აქტივების მართვის ხარისხის ანალიზის ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ინფორმაცია:

- გახსნილი ანგარიშების შესახებ;
- კერძო პირების მომსახურების მოცულობის შესახებ;
- ლარსა და ვალუტაში შეტანილ ანაზრებზე გადახდილი პროცენტების შესახებ;
- კომერციული ბანკების საინვესტიციო საქმიანობის აქტიურობის შესახებ;
- ბანკების, კლიენტებისა და კორესპონდენტი ბანკების ფინანსური მდგომარეობის შესახებ.

კომერციული ბანკის აქტივების მართვის ხარისხის შეფასების მთავარ მიმართულებებად შეიძლება, ჩაითვალოს:

- აქტივების მიზანიმიმართულებისა და

რაციონალურობის დადგენა;

- აქტივების სტრუქტურის დივერსიფიცირების ხარისხის განსაზღვრა;
- აქტივების რისკიანობის განსაზღვრა;
- აქტივების ლიკვიდურობის განსაზღვრა;
- აქტივების შემოსავლიანობის ანალიზი და განსაზღვრა.

თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ კომერციული ბანკების მუშაობის პირობებზე უშუალო გავლენას ახდენენ სხვა ფინანსური ინსტიტუტებიც, რამდენადაც ოპერაციები კაპიტალის ბაზრისა და სავალუტო ბაზრის ძირითად ფინანსურ ინსტიტუტებთან წარმოადგენს არა მხოლოდ ბანკების შემოსავლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს, არამედ მათი ფინანსური აღმშენებლობის პატარა ბლოკებსაც, რაც ხორციელდება საპროცენტო რისკებისგან თავდაცვის მიზნით და ასევე, გამოიყენება ლიკვიდურობის რისკის აუცილებელი ხარისხის შენარჩუნების მიზნით.

გარდა ამისა, სხვა ფინანსური ინსტიტუტები, კერძოდ, საინვესტიციო ფონდები, სადაზღვევო ფირმები, დეპოზიტორები და სხვა არასაბანკო საკრედიტო ორგანიზაციები წარმოადგენს კომერციული ბანკების მთავარ კონკურენტებს.

ამჟამად კომერციული ბანკების ფინანსური მდგომარეობა, როგორც ცნობილია, არ არის პირდაპირპროპორციულად დამოკიდებული საქართველოს საგარეო დავალიანების ზომაზე, დასავლეთ ქვეყნების მიერ საქართველოზე გაცემული ფინანსური დახმარების მოცულობასა და პირობებზე, რასაც ადგილი ჰქონდა გასული საუკუნის 90-იანი წლების მიწურულს. მიუხედავად ამისა, საგარეო-ეკონომიკური კომპლექსისა და საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების გავლენა ბანკის საქმიანობაზე საკმაოდ დიდია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“. საქართველოს ორგანული კანონი, 2009 წ.
2. „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“. „საქართველოს ორგანული კანონი, 1996 წ.